

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 30 marca 2016 r.

Pozycja 276

POSTANOWIENIE

z dnia 23 marca 2016 r.

Sygn. akt Ts 345/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Julia Przyłębska – przewodniczący i sprawozdawca
Małgorzata Pyziak-Szafnicka
Stanisław Rymar,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej Sp. z o.o. z siedzibą w T. w sprawie zgodności:

- 1) art. 117³ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 i art. 10 oraz art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) art. 118 § 5 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 i w związku z art. 190 ust. 5, a także z art. 10 oraz art. 32 i art. 175 ust. 1 Konstytucji,
- 3) art. 394 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 22 października 2015 r. (data nadania) Sp. z o.o. z siedzibą w T. (dalej: skarżąca) wystąpiła o zbadanie zgodności art. 117³ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) z art. 45 ust. 1 i art. 10 oraz art. 175 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim „uzależnia on prawo do czynności sądowej od działania organu niebędącego wymiarem sprawiedliwości oraz od czynności osób niemających statusu sędziego (...), w sytuacji gdy termin do wniesienia środka zaskarżenia liczy się od dnia podjęcia czynności przez sąd (...), które to faktycznie podejmuje inny organ niż sąd”.

Skarżąca przedstawiła również zarzut niezgodności art. 118 § 5 kpc z art. 45 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 i w związku z art. 190 ust. 5, a także z art. 10 oraz art. 32 i art. 175 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim przepis ten „uniemożliwia zamierzającemu wnieść skargę konstytucyjną jej rozpatrzenie przez Trybunał Konstytucyjny poprzez pozbawienie go prawa do wstępnego rozpoznania skargi przez właściwy sąd”.

Skarżąca zakwestionowała też zgodność art. 394 § 1 kpc z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji, w zakresie w jakim nie przewiduje on prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego przez sąd pierwszej instancji o odmowie zmiany pełnomocnika z urzędu w przypadku podniesienia zarzutu nierzetelności sporządzonej przez tegoż pełnomocnika opinii o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej.

Skarga konstytucyjna została sformułowana w związku z następującą sprawą. Sąd Rejonowy w T. w postanowieniu z maja 2013 r. oddalił wniosek skarżącej o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu wniesienia skargi konstytucyjnej dotyczącej postanowienia Sądu Okręgowego w K. z sierpnia 2012 r. Sąd Okręgowy w K., na skutek złożenia zażalenia przez skarżącą, postanowił zmienić orzeczenie z maja 2013 r. i ustanowić dla niej radcę prawnego z urzędu, którego miała wyznaczyć Okręgowa Izba Radców Prawnych w K., celem wniesienia skargi konstytucyjnej (postanowienie z sierpnia 2013 r.).

Pełnomocnik wyznaczony do pełnienia tej funkcji przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w K. po analizie orzeczenia wydanego na podstawie kwestionowanego przez skarżącą przepisu uznał, że przepis ten nie jest niezgodny z Konstytucją. W konsekwencji przesłał skarżącej oraz sądowi opinię o braku podstaw do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej.

W odpowiedzi na tę opinię skarżąca wystąpiła do sądu o zobowiązanie pełnomocnika do wniesienia skargi konstytucyjnej albo o zmianę pełnomocnika w trybie art. 118 § 6 kpc, celem wniesienia w jej sprawie skargi konstytucyjnej, zgodnej z wnioskiem. Postanowieniem z lutego 2014 r. Sąd Rejonowy w T. oddalił wniosek skarżącej o zmianę pełnomocnika (pkt 1) oraz przyznał mu wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną skarżącej z urzędu (pkt 2). Zażalenie na to postanowienie Sąd Rejonowy w T. odrzucił z powodu nieuiszczenia mimo wezwania opłaty od zażalenia (postanowienie z maja 2014 r.). W postanowieniu z czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy w T. odrzucił zażalenie na postanowienie z maja 2014 r.). W uzasadnieniu wskazał, że skarżąca nie miała interesu prawnego w zaskarżeniu postanowienia z lutego 2014 r. o przyznaniu wynagrodzenia pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu, zażalenie na to postanowienie nie przysługiwało jej zatem, a jako podlegające odrzuceniu nie wymagało opłaty. Podniósł przy tym, że wprawdzie uzasadnienie wskazanego orzeczenia było nieprawidłowe, ostatecznie jednak samo rozstrzygnięcie należy uznać za słuszne. Mając to na uwadze, stwierdził, że skarżąca nie miała interesu prawnego w zaskarżeniu postanowienia o odrzuceniu zażalenia na postanowienie, którego nie mogła zaskarżyć z powodu braku interesu prawnego, jako że sposób „zaskarżenia zażalenia z dnia 19 maja 2014 r. o odrzuceniu zażalenia nie będzie miał (...) żadnego wpływu na istnienie postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu”.

Sąd Okręgowy w K. w postanowieniu ze stycznia 2015 r. oddalił zażalenie na powyższe orzeczenie z czerwca 2014 r.

Postanowieniem z czerwca 2015 r. referendarz sądowy Sądu Rejonowego w T. ustanowił dla skarżącej pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej w związku z postanowieniem Sądu Okręgowego w K. ze stycznia 2015 r. Dziekan Okręgowej Izby Radców Prawnych w K., pismem z sierpnia 2015 r., wyznaczył dla niej pełnomocnika. Pismo to zostało doręczone pełnomocnikowi 13 sierpnia 2015 r.

W skardze konstytucyjnej skarżąca zarzuciła niezgodność art. 117³ kpc, w zakresie, w jakim „uzależnia on prawo do czynności sądowej od działania organu niebędącego wymiarem sprawiedliwości oraz od czynności osób niemających statusu sędziego sądu, w sytuacji gdy termin do wniesienia środka zaskarżenia liczy się od dnia podjęcia czynności przez sąd (...), które to faktycznie podejmuje inny organ niż sąd”, z art. 45 ust. 1 i art. 10 oraz art. 175 ust. 1 Konstytucji. W jej ocenie po przyznaniu prawa do pomocy prawnej przez sąd i wyznaczeniu danej osoby na pełnomocnika przez właściwą okręgową radę adwokacką lub radę okręgowej izby radców prawnych powinna nastąpić czynność sądowa w postaci

umocowania pełnomocnika przez orzeczenie sądu zastępujące oświadczenie woli stron. Brak możliwości podjęcia takiej czynności w obecnej sytuacji oznacza, że ustanowienie pełnomocnika z urzędu następuje przez wydanie przez określoną radę (adwokatów lub radców prawnych) pisma o wyznaczeniu danej osoby na pełnomocnika. Oświadczenie woli stron zastępuje zatem czynność dokonywana przez organ pozasądowy. Zdaniem skarżącej unormowanie to jest tym samym niezgodne nie tylko z art. 45 ust. 1, ale również z art. 10 oraz art. 175 ust. 1 Konstytucji.

Skarżąca postawiła w skardze również zarzut naruszenia przez art. 118 § 5 kpc art. 45 ust. 1 w związku z art. 79 ust. 1 i art. 190 ust. 5, a także z art. 10 oraz art. 32 i art. 175 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim przepis ten uniemożliwia zamierzającemu wnieść skargę konstytucyjną jej złożenie, a tym samym uniemożliwia rozpatrzenie jej przez Trybunał Konstytucyjny. W jej przekonaniu dopuszczenie na gruncie zakwestionowanej regulacji możliwości przedstawienia przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej opinii o braku podstaw do jej wniesienia pozbawia skarżącego prawa do wstępnego rozpoznania skargi przez sąd właściwy – Trybunał. Dowodzi ona, że w przypadku przedstawienia – zgodnie z art. 118 § 5 kpc – takiej opinii to *de facto* „profesjonalny pełnomocnik, a nie niezawisły sąd wydaje orzeczenie końcowe w sprawie. (...) A skoro w praktyce uznaje się, że do ustanowienia pełnomocnika dochodzi z chwilą wyznaczenia osoby przez okręgową radę adwokacką lub radę okręgowej izby radców prawnych, to oznacza to, że to nie sąd, a właściwa rada zawodowa podejmuje czynności zastępujące oświadczenie woli”, co jest niezgodne z art. 175 ust. 1 Konstytucji.

Skarżąca wskazała również, że „sam fakt, że w przypadku pełnomocników »z urzędu« dopuszcza się przedsąd zawodowego pełnomocnika, podczas gdy w przypadku pełnomocników z wyboru taka możliwość nie istnieje – jest szykanowaniem osób ubogich i naruszeniem art. 32 Konstytucji”.

W skardze konstytucyjnej skarżąca wystąpiła także o stwierdzenie niezgodności art. 394 § 1 kpc, w zakresie, w jakim przepis ten nie dopuszcza możliwości zaskarżenia wydanego przez sąd pierwszej instancji orzeczenia o odmowie zmiany pełnomocnika z urzędu w przypadku podniesienia zarzutu nierzetelności sporządzonej przez tegoż pełnomocnika opinii o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej.

Skarżąca zaznaczyła ponadto, że opinia o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej nie jest objęta kontrolą sądową, co oznacza, że w przypadku sporządzenia takiej opinii osoba, która wystąpiła z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi, zostaje pozbawiona prawa do złożenia skargi do Trybunału. Przy czym nie istnieje – jak podkreśla skarżąca – żaden mechanizm kontroli rzetelności takiej opinii. Sytuacja ta jest – w jej przekonaniu – niezgodna z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji, który gwarantuje co najmniej dwuinstancyjne rozpoznanie sprawy.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw, którego merytoryczne rozpatrzenie zostało uwarunkowane spełnieniem wielu przesłanek wynikających zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i z przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK).

Jednym z warunków rozpoznania skargi konstytucyjnej jest spełnienie określonego w art. 64 ustawy o TK wymogu złożenia skargi po wyczerpaniu przez skarżącego przysługującej mu w sprawie drogi prawnej w ciągu trzech miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego ostatecznego rozstrzygnięcia.

Zgodnie z art. 66 ust. 1 ustawy o TK w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi oraz reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata lub radcę prawnego. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, jeżeli skarżący jest sędzią, prokuratorem, adwokatem, radcą prawnym lub notariuszem albo profesorem lub doktorem habilitowanym nauk prawnych (ust. 2). W myśl ust. 3 art. 66 w razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej skarżący może złożyć do sądu rejonowego swojego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla niego adwokata lub radcy prawnego z urzędu, na podstawie przepisów o postępowaniu cywilnym. Złożenie wniosku, o którym mowa w ust. 3, wstrzymuje bieg terminu do wniesienia skargi. Wznowienie biegu tego terminu następuje pierwszego dnia po dniu: 1) doręczenia adwokatowi lub radcy prawnemu rozstrzygnięcia właściwego organu o wyznaczeniu go na pełnomocnika skarżącego; 2) uprawomocnienia się postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego; 3) doręczenia skarżącemu postanowienia oddalającego zażalenie na postanowienie o oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (ust. 4).

Trybunał przypomina przy tym, że termin złożenia skargi w przypadku jego zawieszenia jest liczony w dniach, tak jakby od początku był oznaczony w dniach, i wynosi 90 dni (zob. art. 74 ustawy o TK w związku z art. 165 § 1 kpc w związku z art. 111 i art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny [Dz.U.2014.121, ze zm.]), a przy jego liczeniu nie uwzględnia się dnia doręczenia skarżącemu ostatecznego orzeczenia.

Należy zatem wskazać, że na gruncie rozpoznawanej sprawy bieg terminu wniesienia skargi konstytucyjnej rozpoczął się 21 lutego 2015 r., a zatem dzień po doręczeniu skarżącej orzeczenia wskazanego przez nią jako ostateczne rozstrzygnięcie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji (postanowienia Sądu Okręgowego w K. ze stycznia 2015 r.), i uległ zawieszeniu 20 marca 2015 r., tj. dzień po wystąpieniu przez nią z wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej – trwał zatem 27 dni.

Sąd Rejonowy w T. ustanowił dla skarżącej pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej w związku z postanowieniem Sądu Okręgowego w K. ze stycznia 2015 r. postanowieniem z czerwca 2015 r. Dziekan Okręgowej Izby Radców Prawnych w K., pismem z sierpnia 2015 r. wyznaczył dla niej pełnomocnika. Pismo to zostało doręczone pełnomocnikowi 13 sierpnia 2015 r. Zgodnie więc z art. 66 ust. 4 pkt 1 ustawy o TK 14 sierpnia 2015 r. nastąpiło wznowienie biegu trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi, a do jego upływu pozostawały 63 dni. Skarga konstytucyjna została złożona 22 października 2015 r. (data nadania), a zatem w 97 dniu. Nie budzi więc wątpliwości, że skarga została wniesiona z przekroczeniem terminu określonego w art. 64 ustawy o TK, co przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu.

Niezależnie od powyższego Trybunał postanowił wskazać na pozostałe braki formalne rozpoznawanej skargi.

Trybunał przypomina zatem, że przedmiotem skargi mogą być jedynie przepisy odpowiadające podwójnej kwalifikacji – prowadzące do naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw skarżącego i będące podstawą ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej wydanego w indywidualnej sprawie skarżącego. Zasadnicze znaczenie ma więc w tym stanie rzeczy to, by na podstawie zakwestionowanego w skardze przepisu zapadło ostateczne orzeczenie, którego skutkiem jest naruszenie konstytucyjnej wolności lub prawa skarżącego. W rozpoznawanej sprawie wymóg ten nie został spełniony w odniesieniu do zarzutu niekonstytucyjności art. 117³ oraz art. 118 § 5 kpc.

Orzeczeniem wskazanym przez skarżącą jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji jest postanowienie Sądu Okręgowego w K. ze stycznia 2015 r. Postanowienie to zostało wydane w związku ze sprawą dotyczącą odmowy zmiany ustanowionego przez sąd pełnomocnika, który złożył opinię o braku podstaw do sporządzenia skargi konstytucyjnej.

Ustanowiony dla skarżącej w celu wniesienia skargi konstytucyjnej pełnomocnik z urzędu złożył do sądu opinię o braku podstaw do przedstawienia takiej skargi, a także wniósł o przyznanie zwrotu kosztów udzielonej pomocy prawnej. Na skutek sporządzenia tej opinii skarżąca wystąpiła do sądu o zobowiązanie pełnomocnika do wniesienia skargi konstytucyjnej albo o zmianę pełnomocnika w trybie art. 118 § 6 kpc, celem wniesienia w sprawie skargi konstytucyjnej, zgodnej z jej wnioskiem. Postanowieniem z lutego 2014 r. Sąd Rejonowy w T. oddalił wniosek skarżącej o zmianę pełnomocnika (pkt 1) oraz przyznał pełnomocnikowi wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną skarżącej z urzędu (pkt 2). Sąd, rozstrzygając o przyznaniu zwrotu kosztów, rozważył przy tym przedstawione przez skarżącą zarzuty dotyczące niezrealizowania przez pełnomocnika celu, w jakim został ustanowiony, „przyznanie bowiem racji (...), iż pełnomocnik był obowiązany wnieść skargę konstytucyjną, oznaczałoby, że [sporządzając opinię o braku podstaw do złożenia skargi] nie wywiązał się on ze swoich obowiązków, tym samym brak jest podstaw do przyznania mu wynagrodzenia”.

Zażalenie na to postanowienie Sąd Rejonowy w T. odrzucił w postanowieniu z maja 2014 r. z powodu nieuiszczenia mimo wezwania opłaty od zażalenia. W postanowieniu z czerwca 2014 r. Sąd Rejonowy w T. odrzucił zażalenie na postanowienie z maja 2014 r., wskazując, że skarżąca nie miała interesu prawnego w zaskarżeniu postanowienia z lutego 2014 r. o przyznaniu wynagrodzenia pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu. Zażalenie na postanowienie z lutego 2014 r. nie przysługiwało jej zatem, a jako podlegające odrzuceniu nie wymagało opłaty. Sąd podniósł przy tym, że choć uzasadnienie wskazanego orzeczenia było błędne, to ostatecznie jednak samo rozstrzygnięcie należy uznać za słuszne. Skarżąca nie miała bowiem w istocie interesu prawnego w zaskarżeniu postanowienia o odrzuceniu zażalenia na postanowienie, którego nie mogła zaskarżyć z powodu braku interesu prawnego, jako że sposób „zaskarżenia zażalenia z 19 maja 2014 r. o odrzuceniu zażalenia nie będzie miał bowiem żadnego wpływu na istnienie postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia pełnomocnikowi z urzędu”.

Sąd Okręgowy w K. w postanowieniu ze stycznia 2015 r. oddalił zażalenie na orzeczenie z czerwca 2014 r. Wskazał, że zażalenie na punkt 1 postanowienia z lutego 2014 r. o oddaleniu wniosku o zmianę pełnomocnika z urzędu było niedopuszczalne, ponieważ w tym zakresie nie przysługiwało ono skarżącej. Sąd potwierdził również, że skarżąca nie miała interesu prawnego w zakwestionowaniu punktu 2 tegoż postanowienia, w którym Sąd Rejonowy w T. przyznał pełnomocnikowi wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną skarżącej z urzędu. Podniósł w związku z tym, że skoro skarżąca nie miała interesu prawnego, stanowiącego przesłankę dopuszczalności złożenia tego środka zaskarżania, to nie można przyjąć, aby miała ona interes prawny w zaskarżeniu postanowienia o odrzuceniu zażalenia na postanowienie, którego nie mogła zaskarżyć z powodu braku interesu prawnego.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał stwierdza zatem, że art. 117³ kpc i uregulowany w nim mechanizm ustanowienia pełnomocnika z urzędu, w szczególności wyznaczenia konkretnego pełnomocnika przez organ samorządu zawodowego adwokatów lub radców prawnych, nie był przedmiotem orzeczenia wskazanego przez skarżącą jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał wskazuje, że również zakwestionowany w analizowanej skardze art. 118 § 5 kpc nie stanowił podstawy rozstrzygnięcia o prawach i wolnościach skarżącej. Nawet gdyby przyjąć, że regulacja zawarta w tym przepisie była oceniana przez sąd w postanowieniu z lutego 2014 r., to należy zwrócić uwagę, że rozstrzygnięcie to, zawarte w punkcie 2 postanowienia, nie dotyczyło ani nie kształtowało sytuacji prawnej skarżącej, ale odnosiło się do sytuacji pełnomocnika reprezentującego ją z urzędu, w konsekwencji czego sądy w wydawanych orzeczeniach wskazywały, że skarżąca nie ma interesu prawnego w kwestionowaniu postanowienia z lutego 2014 r. w tym zakresie. Na marginesie należy zauważyć, że w postanowieniu tym sąd uznał, iż: „[p]rawo, a jednocześnie obowiązek

ustanowionego dla skarżącego pełnomocnika do podjęcia decyzji o wniesieniu skargi bądź o odstąpieniu od tej czynności w razie stwierdzenia braku podstaw ku temu wynika (...) nie z art. 118 § 5 kpc, ale z samej istoty obowiązków pełnomocnika, którego zadaniem jest udzielenie »pomocy prawnej«. Udzieleniem takiej pomocy jest nie tylko sporządzenie i wniesienie skargi, ale również podjęcie decyzji o odstąpieniu od dokonania tych czynności”.

Uwzględniając powyższe ustalenia, Trybunał stwierdza, że art. 118 § 5 kpc nie kształtował sytuacji prawnej skarżącej ani nie stanowił podstawy ostatecznego rozstrzygnięcia o przysługujących jej prawach i wolnościach.

Mając to na uwadze, należy zatem wskazać, że w części obejmującej zarzuty niekonstytucyjności art. 117³ oraz art. 118 § 5 kpc skarga nie spełniała przesłanki wynikającej z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, co przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu w tym zakresie.

Ponadto Trybunał uznaje, że zarzut niezgodności z Konstytucją art. 118 § 5 kpc jest oczywiście bezzasadny. Skarżąca upatruje naruszenie wolności i praw konstytucyjnych przez art. 118 § 5 kpc w tym że przepis ten dopuszcza możliwość sporządzenia przez adwokata lub radcę prawnego ustanowionego z urzędu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej. W jej przekonaniu możliwość sporządzenia przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej takiej opinii pozbawia podmiot występujący o ustanowienie pełnomocnika prawa do wniesienia skargi i możliwości rozpoznania jej przez Trybunał.

Odnosząc się do tego zarzutu, należy wskazać, że ustanowienie dla strony pełnomocnika z urzędu nie jest równoznaczne z nałożeniem na takiego pełnomocnika obowiązku dokonania określonej czynności prawnej (sporządzenia skargi konstytucyjnej), ma ono jedynie na celu zapewnienie stronie profesjonalnej pomocy prawnej, która może obejmować zarówno sporządzenie takiego środka, jak i wyjaśnienie przyczyn, które zdaniem pełnomocnika przemawiają przeciwko temu.

Trybunał podkreśla, że przymus adwokacko-radcowski, choć stanowi formalne ograniczenie prawa do wniesienia skargi konstytucyjnej, pełni przede wszystkim funkcję gwarancyjną. Ma zapewnić, że skargi konstytucyjne będą sporządzane przez osoby mające wiedzę i doświadczenie konieczne do ich prawidłowego przygotowania. Jednocześnie ma służyć temu, by skargi nie były wnoszone w sprawach, w których nie występują przesłanki ich złożenia. Rygoryzm powyższego wymogu jest łagodzony wprowadzeniem możliwości wyznaczenia pełnomocnika z urzędu, który zobowiązany jest udzielić stronie pomocy prawnej. Element realizacji tego obowiązku stanowi ocena istnienia podstaw do wystąpienia ze skargą konstytucyjną. Jest więc obowiązek ten – zdaniem Trybunału – wypełniany zarówno przez sporządzenie i wniesienie tego środka prawnego, jak i – wtedy gdy pełnomocnik nie widzi ku temu podstaw – przez przygotowanie opinii o braku podstaw do jego złożenia. Obie te czynności spełniają cel art. 117 i 118 kpc, którym jest zapewnienie stronie profesjonalnej pomocy prawnej z urzędu. Od profesjonalnego pełnomocnika nie można bowiem oczekiwać sporządzenia i wniesienia skargi wtedy, gdy jest on przekonany o jej bezpodstawności. Ponadto zapewnieniu tego, by udzielona stronie pomoc prawna była odpowiedniej jakości, służy art. 118 § 6 kpc, który przewiduje wyznaczenie dla skarżącego innego adwokata lub radcy prawnego wtedy, gdy opinia o braku podstaw do wniesienia skargi nie została sporządzona z zachowaniem zasad należytej staranności. Sądy mogą więc wyznaczyć kolejnego pełnomocnika z urzędu, jeśli uznają, że dotychczasowy pełnomocnik dopuścił się zaniedbań w zakresie wykonywania swoich czynności. Zdaniem Trybunału to rozwiązanie w wystarczającym stopniu gwarantuje realizację prawa skarżącego do uzyskania profesjonalnej pomocy prawnej.

Co więcej, wbrew przekonaniu skarżącej sporządzenie przez pełnomocnika z urzędu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej nie zamyka jej ostatecznie drogi

do złożenia tego środka prawnego. Skarżąca może bowiem wnieść go z zachowaniem ustawowego terminu złożenia skargi po zwróceniu się o pomoc do pełnomocnika z wyboru (zob. postanowienia TK z: 8 października 2014 r., Ts 209/14, OTK ZU nr 6/B/2014, poz. 631; 18 listopada 2014 r., Ts 258/14, OTK ZU nr 2/B/2015, poz. 178 oraz 28 września 2015 r., Ts 110/15, niepubl.)

Trybunał wskazuje również, że bezzasadne jest twierdzenie skarżącej, jakoby zakwestionowana regulacja stawiała osoby korzystające z pomocy pełnomocnika z urzędu w gorszej sytuacji niż osoby reprezentowane przez pełnomocnika z wyboru i tym samym naruszała zasadę równości w zakresie prawa do wniesienia skargi. Unormowanie to ma bowiem zapewnić osobom, które nie mogą ponieść kosztów ustanowienia pełnomocnika z wyboru, możliwość skorzystania z bezpłatnej pomocy prawnej, przyznając im tym samym dodatkowe uprawnienia, nie ograniczając przy tym w żaden sposób możliwości złożenia przez te osoby skargi na zasadach ogólnych.

Za oczywiście bezzasadny uznaje Trybunał także zarzut niekonstytucyjności art. 394 § 1 kpc, w zakresie, w jakim przepis ten nie przewiduje możliwości wniesienia zażalenia na wydane przez sąd pierwszej instancji orzeczenie o odmowie zmiany pełnomocnika z urzędu ustanowionego na wniosek skarżącego w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej.

Trybunał zwraca uwagę, że zmiana pełnomocnika z urzędu nie jest odrębną sprawą w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Jest to kwestia poboczna w sprawie, w związku z którą wyznaczono pełnomocnika z urzędu (w tym przypadku w sprawie, w związku z którą skarżąca zamierzała wnieść skargę konstytucyjną). Jak Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, ani zasada dwuinstancyjności (wyrażona w art. 176 ust. 1 Konstytucji), ani prawo do zaskarżenia rozstrzygnięć wydanych w pierwszej instancji (gwarantowane w art. 78 Konstytucji) nie wymagają tego, by w każdym przypadku w kwestii wypadkowej, niemającej charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, przysługiwał środek zaskarżenia (zob. np. wyroki TK z 31 marca 2009 r., SK 19/08, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 29 oraz 2 czerwca 2010 r., SK 38/09, OTK ZU nr 5/A/2010, poz. 46). Z tej racji zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 oraz art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji przez art. 394 § 1 kpc należy uznać za oczywiście bezzasadny.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, Trybunał stwierdza, że oczywista bezzasadność zarzutów niekonstytucyjności art. 118 § 5 oraz art. 394 § 1 kpc przesądza, zgodnie z art. 77 ust. 3 pkt 3 ustawy o TK, o konieczności odmowy przekazania do merytorycznej kontroli rozpoznawanej skargi we wskazanym zakresie.

W tym stanie rzeczy należało odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.